FÜSTÖLGŐ

Történelmi lövész eMagazin 3. évf. 14. szám 2009. március

Lövészélet
Télbúcsúztató
Nosztrán

Fegyver
Zelner mester
csinkája

Hazai vizeken
A Kárpát-medence trapperei

FÜSTÖLGŐ

eMagazin

Szerkeszti:
Brothers Online Kft.
(Kapszli Pont)

Üzlet:
1036 Budapest,
Bokor u. 15-19 (passage)
Nyitva: K-P 10-18h

Tel/fax:
242-3488

Web:
www.kapszli.hu

Főszerkesztő:
Németh Balázs

Szerkesztők:
Némethy Géza

Fotók:
Németh Balázs
Kumli Viktor János

Címlap:
Németh Balázs

Webmester, rendszergazda:
Orincsay Dániel

A magazin terjesztése e-mailben történik a Kapszli.hu portál azon felhasználói között, akik a regisztráció során feliratkoztak a hírlevél rendszerre. A Füstölgő magazin munkatársai térítésmentesen, társadalmi munkában vesznek részt a kiadvány szerkesztésében. Az ingyenes magazint lövészbarátok készítik lövészbarátoknak, azzal a céllal, hogy az elöltöltő-fegyveres és western lövészet egyre népszerűbb legyen hazánkban. Ha részt kíván venni a magazin szerkesztésében, szívesen fogadjuk cikkeit, írásait, észrevételeit.

Tartalom

Történelem:
A Kárpát-medence trapperei 3

Gasztro rovat:
Chen Lee húsostekercs menü 17

Lövészélet:
Március-április versenyajánló 18

Antik vasak:
Zelner mester csinklája 19

Novella:
Maverick Kid IV. 23

Lövészélet
Winter Wild West Walk 2009/2 28

Davide Pedersoli
Boutet tiszti pisztoly 30

Előszó

Igen könnyű amerikománná válni, ha az emberfia elöltöltő-fegyveres lövészetre adja a fejét. Persze meg is van a vadnyugatnak a magához való romantikája, és valljuk be őszintén: kevés olyan gyermeklelkű felnőtt létezik, akiknek nem dobogtatja meg szívét egy robusztus hatlövetű.

De a fegyverek története alapvetően európai történet, melyben a Kárpát-medence, és szűkebb értelemben hazánk is fontos szerepet tölt be. A Füstölgő eMagazin első tavaszi számával visszabillentjük az elmúlt hónapokban félresúlyozott mérleget, és beleássuk magunkat a Duna–Tisza közének hagyományaiba, vadászattal kapcsolatos tárgyi emlékeibe.

Vázlatos betekintést nyerhetünk hazánk fegyverkészítésének múltjába, mely tündöklésekkel, és hanyatlásokkal átitatott, épp mint hazánk történelme.

Értékes kikapcsolódást kívánunk!

Az FM eMagazin szerkesztői

Kántor Benedek címere

A Kárpát-medence trapperei

Előző számunk erősen trapperes hangulata után most hazai tájakra evezünk, és megkíséreljük feltérképezni vázlatosan a Kárpát-medence vadászainak eszköz és fegyvertárát.

Nem véletlenül nem írtam azt, hogy magyar vadász eszköztárat, mivel a Kárpát-medence népeinek, hódítóinak hagyományai erősen hatottak egymásra. Ékes példája ennek az Erdélyi Fejedelemség míves fegyverkészítő ipara, mely mesterremekeinek egyedi stílusa a szász, magyar, székely, török, német hagyományok egymásra hatásának eredményeképpen jött létre.

Jelen cikkünk célja az, hogy a lövészek megismerjék szűkebb pátriánk lőfegyveres vadász eszköztárát, és lehetőleg kedvet kapjanak a tárgyak elkészítésére, reprodukálására. Természetesen a téma nagyságának köszönhetően egy ilyen jellegű írás csak rövid vázlat lehet, hiszen minden felsorolt fegyver, vagy kiegészítő típus megérnek egy-egy bővebb cikket is a füstölgő hasábjain.

A Kárpát-medence vadászatának, fegyvergyártásának történetével rengeteg Füstölgőt lehetne teleírni, sok írásos forrásra támaszkodhatunk, de az eszköztár mégis csak leírás szintjén ismerhető meg, az eszközök tényleges használatáról rendkívül kevés információnk van. Ha meg szeretnénk ismerni a tárgyi emlékeket, akkor nem hagyható ki a múzeumok fegyvertárainak – különös tekintettel a Magyar Nemzeti Múzeum fegyvertárának – megismerése. Szerencsére rendelkezésünkre áll ehhez több kitűnő könyv is Temesváry Ferenc tollából. (Vadászfegyverek, Pisztolyok).

Ha az eszközök használatáról magyar nyelven írt korabeli forrásokat keresünk, akkor három alapműhöz fordulhatunk, melyek mindegyike praktikus, gyakorlati tanácsokat adó vadászati szakkönyvnek készült:

1.Pák Dienes: Vadászattudomány (1829)
A könyv a kovás fegyverek időszakának legvégén született. Nagy szerepet játszott a magyar vadászati szaknyelv megteremtésében is.

2.Cserszilvásy Ákos: A vadászat mestere (1854)
Az elöltöltők és hátultöltők átmeneti időszakát írja le a könyv.

3.Bölcsházai Belházy Jenő: A vadászati ismeretek kézikönyve (1892)

Nagy pontossággal, gazdagon illusztrálva mutatja be mind az elöltöltő, mind a hátultöltő fegyverek fejlődését, típusait.

A Kárpát-medence vadászatának rövid története a 18. századig

A Duna–Tisza völgye mindig is gazdag volt vadban, erdei messze földön híresek voltak, de a vadászat joga nem illette meg a társadalom minden tagját, hanem főúri privilégium volt. Talán ez az egyik fontos olyan pont, ami miatt oly vonzó az észak-amerikai vadászok világának felidézése, és szinte nem is találkozunk olyan hagyományőrzőkkel, akik az európai vadászhagyományokat elevenítenék meg. Az észak-amerikai vadászat szükség, mindennapi foglakozás volt a telepesek – polgárok, közemberek - számára, Európában azonban a közember sokáig nem részesedhetett a vadűzés szenvedélyéből. Hazánk területén a polgári lövészsport mindig is a céllövészet volt, mivel a városi lőegyletek fontos részét képezték a szabad király városok védelmének, melyre elsősorban nem idegen hatalmak, hanem a földesurak önkénye ellen volt szükség.

A nagyvad vadászatát már Szent István is csak birtokosok részére engedélyezte, a későbbi törvények is a mindenkori uralkodó osztály számára sajátították ki a jogot. Ennek köszönhetően a vadászattörténelem tárgyi emlékei nagy többségben vagyonos rétegekhez köthetőek, azok díszes, igényesen elkészített darabok.

A közember vadászati lehetőségeit tovább csökkentette I. (Szent) László (1077-1095) törvénykönyve is, mely megtiltotta a vasárnapi vadászatot. II. Géza (1141-1161) 1157-ben már olyan törvényt hoz, mely a vad védelméről is rendelkezik: megparancsolja a vadászispánoknak, hogy 3 évente kősó tömböket helyezzenek el a szarvas gyülekezési helyein. A nemesség vadászathoz való jogát az 1222-es Aranybulla is megerősítette, mely külön kitért arra, hogy a király nem rendelkezik már korlátlan jogokkal a vadászat felett: a királyi vadászati kiszolgáló személyzet nem szállhatott meg a nemesek falvaiban. II. Ulászló (1490-1516) V. rendeletében véglegesen megvonja a jobbágyság és parasztság vadászati jogát. Az indoklások közt felsorolja, hogy a gyakori vasárnapi vadászatok istentelensége miatt volt szükséges a döntés.

II. Ulászlóhoz kötődik a lőfegyverek első hazai ábrázolása is: 1509-ben címert adományozott Kántor Benedeknek, mivel a király szeme láttára sebzett halálra puskával egy gímszarvast.

Oklevelek, beszámolók korábban is említenek lőfegyvereket hadi használatban, de vadászattal összefüggésben ez az első említése e típusú fegyvereknek.

II. Lajos (1516-1526) híres volt a hatalmas, valamint állami kincstárt, és hűbéresei területét és vadállományát erősen terhelő vadászatairól, s az 1514-es parasztfelkelésnek köszönhetően tovább csökkentette a jobbágyság jogait. Werbőczy Hármaskönyve, a Tripartitum, mely valójában nem törvénykönyv, hanem szokásjog gyűjtemény volt, évszázadokra fagyasztotta be hazánkban a feudális viszonyokat.

A három részre szakadt ország területén természetesen lehetetlen volt betartani a szabályokat, így a vadászati jog területén sem születtek új törvények, egészen a vészterhes időszak végezetéig, a 18. század elejéig. A három részre szakadt ország területén az orvvadászat gyakorlatilag nemzeti sporttá vált. A háborúktól és gyakran kettős adózástól sújtott területek jobbágyainak nem maradt más lehetősége, mint megdézsmálni a király vadállományát. A háborúskodások alatt leromlott közbiztonság és létbizonytalanság hatására a fegyvertartást tiltó törvények hatályát sem tudta biztosítani a végrehajtó hatalom, így nem meglepő, hogy számos jobbágy hagyaték összeírásban találkozhatunk lőfegyverekkel. A Rákóczi-szabadságharc csak erősítette ezt a folyamatot.

A vadorzás azonban nem feltétlenül lőfegyverrel történt. A csapdázás, a hálós, tőrös vadászat sokkal nagyobb szerepet töltött be, mint a puskás vadászat. A jobbágyság így biztosíthatta a vaddal való adózást, s az így megtűrt bűncselekmény lett.

Szabadabb fegyvertartási lehetőséggel rendelkeztek a székelyek, akik történelmi szabadságuknak köszönhetően a vadászat és fegyvertartás terén is kiváltságot élveztek.

III. Károly 1729-ben megtiltja külföldiek vadászatát, II. József pedig próbálja újra elérni, hogy a vadászattal kapcsolatos törvényeket betartsa minden közember és főúr is. A vadászok összefogása a királyi vadászszervezetben történt, melynek vezetője a vadászispán volt. A szervezet tagjai (bölényvadászok, erdőóvók, ebhordozók, agárviselők, fészekszedők, darvászok, stb...) mind kiváltságosok voltak.

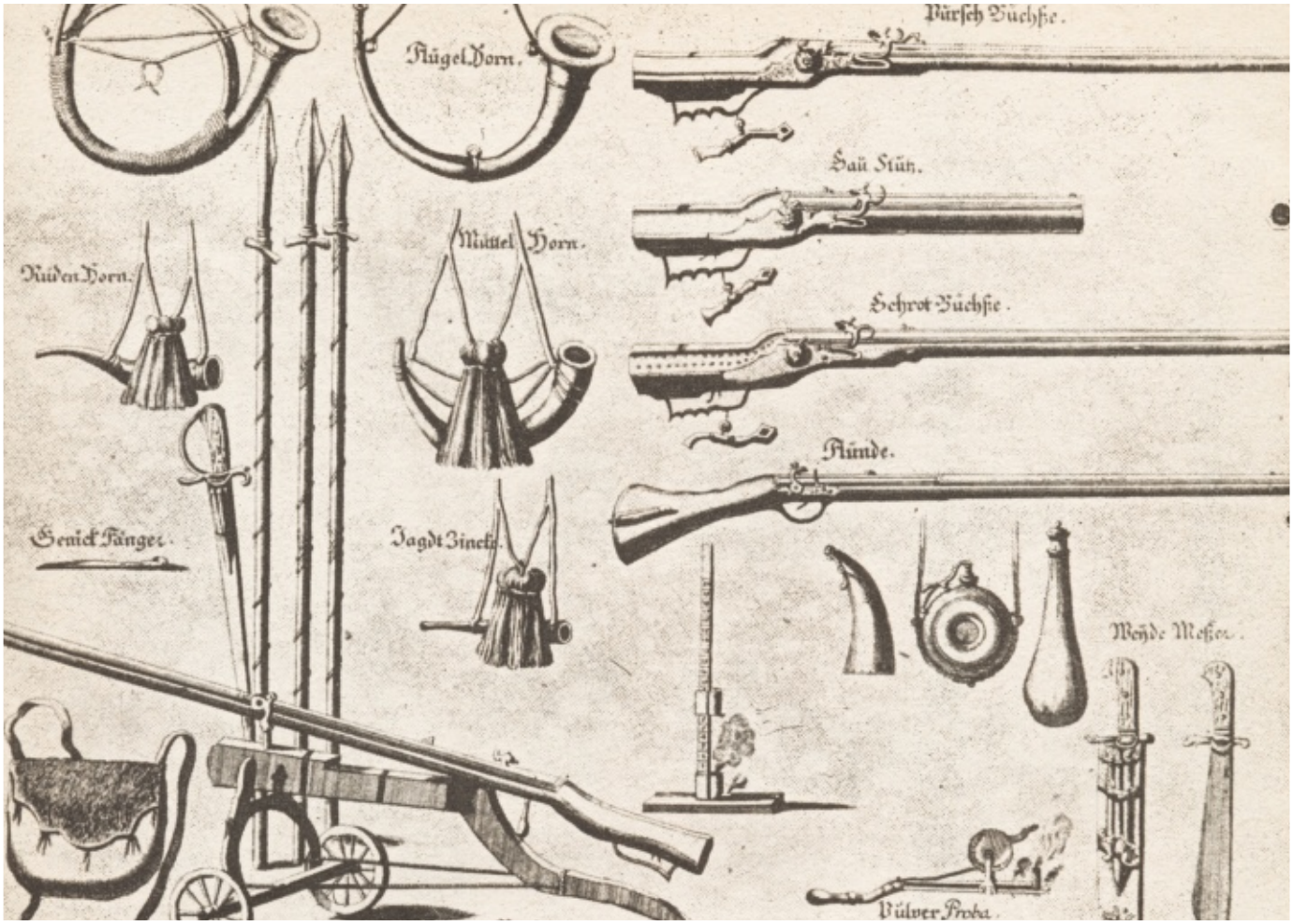

Lőfegyverek a hazai vadászterületeken

A fegyverek viselése – így a vadászlőfegyverek birtoklása is – kiváltság volt. A hazai lőfegyverek, vadászfegyverek és az ezekhez használatos eszközök megismeréséhez az egyszerűség kedvéért a múltat korszakokra bontottuk:

1. 16-18. század eleje: a keréklakatos fegyverek kora

Bár a lőfegyverek hadi használatban már jóval korábban megjelentek, azok vadászati felhasználhatóságát erősen limitálta az első lakatszerkezetek hiánya, és elégtelensége. A keréklakatos fegyver volt az első, mely megfeszített szerkezettel, lövésre készen volt viselhető vadászterületen. A lakat nélküli, és kanócos lakattal szerelt puskák kanócának állandóan parázslania kellett, ami nyilvánvalóan kivitelezhetetlen egy egész napos vadászat során. A keréklakatos fegyverek bonyolult, költséges szerkezetek voltak, közember nem engedhette meg magának megvásárlásukat, még akkor sem, ha egyébként jogosult volt vadászatra. Csőhossz szerint három kategóriába sorolhatóak a fegyverek: vadászpuskák, karabélyok, stuccok. A közepes csőhosszal rendelkező karabélyok legelterjedtebb változata a szláv eredetű csinkapuska volt, mely kis kaliberű huzagolt csővel rendelkezett, és díszes, jellegzetes szarvaspata formájú tusával rendelkezett. Sok közülük diopteres irányzékkal is fel volt szerelve, hogy céllövészetre is alkalmas legyen. A keréklakat feltalálását általában Johann Kiefus német fegyvermester nevéhez és az 1517-es évszámhoz kötik, de mind a magyar, mind a nemzetközi szakirodalom utal rá, hogy a Miskolc környéki hámorokban primitív változatait már 1500 előtt is készítették.

2. 17-19. század eleje: kovás fegyverek kora

A flinták, vagyis könnyű kovás vadászfegyverek Erdélyben kezdtek elterjedni az 1650-es évektől. E fegyvertípushoz köthető a söréttel történő vadászat elterjedése is. A sima csövű flintából lehetett lőni egyes golyót és különböző méretű sörétet is, mely így alkalmas volt madarak elejtésére is, de nagy vadra is hatékonyan lehetett vadászni. Apor Péter a 17. század végén igen elítélően írt a sörétes sima csövű fegyverek használatá-

ról. Nehezményezte, hogy az esztelen lövöldözés, és pontatlan lövések miatt nagyon sok a sebzés, és nagyon zavart a vadállomány.

Elsősorban kovás lakatokhoz köthető két szokatlan fegyver típus: a lengyel eredetű topor, vagyis a fokosfejjel kombinált stucc, és a spanyol eredetű tromblon, mely csöve torkolatnál tölcséresen kitágult.

Külön családba sorolhatóak a balkáni jellegű kovás puskák, melyek bár elsősorban hadi fegyverek voltak, megtalálták útjukat a vadászokhoz is. E puskák elsősorban a török hódoltság idejében kerültek magyar kézbe, s vagy eredeti formában, vagy átagyazva maradtak használatban. E puskák általában balkáni kovás lakattal, és gazdagon díszített ágyazással rendelkeztek.

Hazánk területén is megfigyelhető a szélpuskák, azaz nagy energiájú légfegyverek használata. A hangtalan orvlövész fegyver használata nem igen fért össze a korabeli eszményekkel, de hatékonyságuk megkérdőjelezhetetlen, néhány változatának tartálya akár 200 atmoszféra nyomást is elbírt, és több lövésre is képes volt egy feltöltéssel.

A 18. században hazánkban is megjelennek az ismétlő rendszerű kovás vadászfegyverek, melyek szerkezeti kiforratlanságuknak, és jelentős áruknak köszönhetően nem váltak általánossá. Szintén e századra elkülönül a golyós fegyverektől az elsősorban sörét lövésére tervezett sima – gyakran több csövű - apróvad vadásztatra használatos puska: a sugárcsövű (sörétes) puska. Három alapváltozata a rövidebb, könnyebb madarász puska, a hosszú csövű, nagy töltetekre tervezett tópuska (rucza-puska) és a kettő közötti, általában egycsövű sugár-puska:

„A' madár-puska, melly minden hosszú, vagyis sugár csövű puskák közt a legkönnyebb, közönségesen 2 vagy 2 ½ lábnyi hosszú csöve szűk szájú, könnyű és alkalmas ágyazatú. Ezzel rendszerint legapróbb vagy kása-sréttel (Dunst) csak apró madarakat szokás lőni, s' innen nevezete.” (Pák)

„A' közönséges egycsövű vadász vagy srétes sugár puska' csöve legfeljebb 4. lábnyi hosszú, belöl sima, kívül barna rozsdaszin, majd gömbölyü, majd pedig szegletes. Szája leginkább 1 5/4 vagy 2 latos.” (Pák)

„Az úgy nevezett rucza-puska, hasonlít a' most említetthez, csak nagyobb, hosszabb, erősebb készületű... Ezen puskának csője, melly más nagyobb vadnak u. m. túzok, hattyú, vadlud, gödény, daru, fajdtyuk, és más egyebek' lövésére is használtatván, különféle sréttel töltetik, többnyire 5-6 lábnyi hosszú és 5-7 fontnyi nehézségű, az egész puska pedig 10-12 fontnyi.” (Pák)

A hazai lőfegyvergyártás hadi „üzletágát” nagymértékben fejlesztette a folyamatos háborúskodás a török és a Habsburgok ellen. Különösen fejlett céhes fegyveripar alakult ki a Portától függő Erdélyben, és a Habsburg birodalomhoz tartozó Észak-Magyarországon. A kézműves vadászfegyver gyártást és a hazai fegyvergyártás iparosodását azonban erősen hátráltatta az 1711-es szatmári béke. A korábban gyártott fegyverek számát pedig erősen megtizedelték a hadsereg számára történő kötelező fegyverbeszolgáltatások.

A 19. század elejére egy új fegyvertípus is elkezdi máig tartó diadalmenetét, a kétcsövű puska:

"Ezek már csak azért is alkalmatosak, mivel belőlök a' czélozó-állás változtatása nélkül, egyszerre, vagy egymás után, két lövést tehetni. A' dupla fegyverek csövei vagy egymás mellett, vagy egymáson feküsznek; első esetben többnyire két szerszámok, másikban csak egy vagyon, 's ezek megfordíthatók." (Pák)

3. 19-20. század eleje: A kémia gyújtású fegyverek kora

A kémia gyújtású lakatok sokkal gyorsabban váltak elterjedté a vadászfegyverek körében, mint hadi használatban. A XVII-XVIII. századi messzi földön híres magyar fegyveripar az 1800-as évek elejére hanyatlásnak indul, mivel a hatalmas mennyiségben beáramló olcsó fegyverekkel nehezen tudnak csak versenyezni a hazai céhes keretekben működő mesterek. A gyári termelésű olcsó fegyverek piacán ugyan nem volt versenyképes az ország, a kézműves egyedi fegyverek terén azonban továbbra is a világ élvonalában maradt hazánk. A korszak ikonikus személyiségei voltak a Kirner család tagjai. A bajor eredetű fegyverkészítő família alapítótagja Kirner György volt, aki 1823-ban kapott polgárjogot Budán. A család méltán híres csappantyús vadász és céllövőpuskáiról, melyekből még Buffalo Bill Cody fegyvertárában is akadt egy példány. A csa-

lád a hazai fegyvergyártás pártolójaként, fejlesztőjeként is fellépett több kevesebb sikerrel.

Az 1848-49-es események igen károsan hatottak a hazai polgári fegyvergyártásra. Mind a magyar, mind az osztrák vezetés, ha tehette kisajátította, lefoglalta a fegyverkészítő műhelyeket, üzemeket. Kirner pesti műhelyének gépparkját is széthordták. A Szabadságharc leverése után másfél évre bevonták minden fegyverkészítő iparengedélyét is. A viszonylag rövid idő elegendő volt ahhoz, hogy a nehezen betanított segédek szétszéledjenek.

A kézműves fegyveripar hanyatlott, de Pesten működött Lugvid József és Zoller Mátyás, akik mesterműveikkel komoly konkurenciát jelentettek mind a ferlachi fegyverkészítőknek, mind a Kirnernek. A ferlachi műhelyek olcsóbbak voltak, mint a magyar készítők, de az osztrák fegyvermesterek a minőség rovására faragtak az árból, nem a termelés korszerűsítésével. A belga ipar azonban ontotta magából az olcsó, de jó minőséget képviselő termékeket. Az 1860-as években az elöltöltő fegyverek hanyatlásával egy időben a hazai kézműves fegyveripar is hanyatlásnak indult, bár még több világhíres mestert is adott az országnak

Csinka lőpor és golyótartók

az időszak: Berger Károly, Kadlecz Ede, Hrazdil Ede vagy Schuschek Jakab.

Formavilág tekintetében a kor vadászfegyverei közt gyakoriak a kovás jager puskák teljes ágyazatát, vonalvezetését idéző robusztusabb fegyverek, valamint a rövid előággyal rendelkező könnyebb puskák. A cső anyaga nagy többségében különböző mintázatú damaszk. Az acélt csak a 60-as évek második felétől kezdik használni mestereink Kirner József kezdeményezésére. Az elsütőszerkezetek gyakran kétbillentyűs gyorsítós rendszerűek. Megtalálhatóak a fegyverek közt a díszes dupla sörétes puskák, de a több (2-3-4) csövű huzagolt golyósok is. A sörétes puskák egyik jellegzetessége a karakteres, fából vagy szaruból készült sátorvas nyúlvány, mely egyben pisztolymarkolatot ad az egyenes agynyaknak. Ez az alkatrész jellemző mind az osztrák, mind a cseh fegyverekre is.

A 18. század végére egyre jobban elkülönültek egymástól a vadász és céllövő fegyverek. Ez utóbbi típusok, valamint a szabad királyi városokban működő lövészcéhek, lövészegyletek nagymértékben járultak hozzá a magyar fegyveripar fejlődéséhez.

A lőporszarukról

A lőpor biztonságos, vízmentes tárolására alkalmas szarut sokféle anyagból lehet készíteni. A rendkívül célszerű, praktikus tárgyak a természeteben könnyen fellelhető anyagokból készül-

tek, úgy mint szaruból, agancsból, patából, csontból, fából, majd az iparosodás megindulása után fémből.

Klasszikusan közép-európai forma az Y-t formáló gímszarvas agancsból készített lőportartó. Ez a forma a Kárpát-medence egészére jellemző, és sokáig komoly kétségeket ébresztett a régészekben, mivel jóval a lőpor feltalálása előtti időkből is találtak ilyen tárgyi emlékeket ásatásokon. Az agancsból készített Y forma tárolóedény jelen volt a „háztartásokban" már a tűzfegyverek kora előtt, abban értékes fűszereket, sót tartottak, s hamar ráeszméltek, hogy nagyszerűen megfelel a lőpor tárolására is. A népies darabok díszítése általában geometrikus formákból állt, de a gazdagon vésett főúri darabokon művészi ábrázolások is láthatóak. A lőportartók vagy szelep nélkül (dugóval), vagy gátlemezes, lőpormércés szeleppel

Lőportartó lábszárcsontból

készültek.

Szintén praktikus megoldás volt a szaruból készített, laposra préselt forma is, mely kitartott az elöltöltő-fegyveres kor végéig. Készült lőportartó lapockacsontból, palack formában, de

Lőportartó lapockából

lapított szarut imitáló formával fából is. A 16-17. században már megjelennek a fémből készült rugós adagolós szelepek is.

A szláv eredetű csinkapuskák lőportartója jellegzetes formavilággal rendelkezett. Egy fa lőportartóhoz illesztett bőr golyótartóból állt. Gyakran a gazdagon díszített hengeres fa testre szerelték a keréklakat felhúzó kulcsát is.

Készítettek lőportartót lábszárcsontból is, de a legelterjedtebb típusok az agancsból és szaru-

19. századi lőportartó

ból készített darabok voltak. A fémtestű, szelepes tartók a 19. században kezdtek beáramlani Angliából, Ausztriából.

Felporzóflaskák

A felporzóflaskák kizárólag csak a keréklakatos és kovás fegyverek lövészetéhez szükséges eszközök. Ezek az apróbb lőportartók a fegyver felporzásához szükségesek, ezért általában finomabb szemcseméretű lőpor adagolására szolgál-

Fa felporzók

tak. Hadi használatban ezek az eszközök ismeretlenek, a civil lövészsportokban azonban igen gazdag formaválasztékban találkozhatunk velük. Egész Európára, így a Kárpát-medencére is jellemző forma a fából esztergált 10-12 cm-es tenyérnyi korong alakú flaska szeleppel ellátva. E típust a 16-17. században készítették csontból is. A korong közepén gyakran lyuk látható, de a Nemzeti Múzeum fegyvertárában találhatóak tömör darabok is. A lőpor adagolásához egyszerű rugós fém

Keleti felporzó

szeleppel rendelkeztek. Gyakran kombinálták a felporzót puskakulccsal is. Készültek lapított szaruból is ilyen flaskák, melyek formában a nagyobb szaru lőportartókat hasonlítanak. Ismert több zergekampóból készült darab is, melyek szintén puskakulccsal voltak kombinálva. Ritkábbak a szarvas patából készült darabok, melyek fém fenéklemezzel és adogató szeleppel rendelkeztek. A XIX. század elején a felporzók közt is megjelentek a fém testű import darabok. Ezek a nagy fémflaskáknál megismert gátlemezes vagy állítható adagolókkal rendelkeztek.

Felporzó szarvaspatából

Felporzó zergekampóból

Lőpormércék, töltéstartók

Vadászatra nem csak lőporszaruban és golyótartóban vitték a vadászok a töltést. A fegyver minél gyorsabb megtöltése érdekében fa vagy csont fiolákba előre kimérve is ott lehetett a por a lódingban. A fiolák formája igen változatos lehetett, de általában fából esztergált hengeres tartók voltak. Ismerünk övre fűzhető fából készült rugós fedelű fiolatartó dobozokat is, melyek 5-6 réz fio-

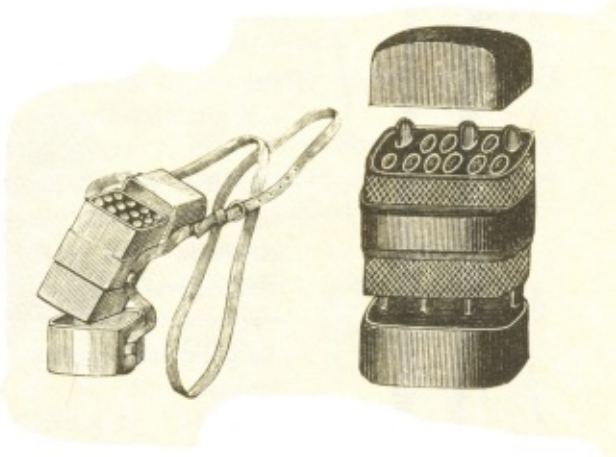

Töltéstartók

lában előkészített töltés tárolására voltak alkalmasak. Pák Deines leírásában:
„A' réz vagy bádog készületű töltés-toknak azon vége, mellybe a' puskapor töltetik, néha fekete festékű, azonban leggyakrabban hajtókás lévén, a' puskapor mindenkor a' sima végű részbe töl- t

etik, és a' patron vagy töltéstok – lyukakba helyeztetéskor is azzal dugatik be." Vagyis a fiolát mindig úgy illesztették a töltéstartóba, hogy a lőporral töltött oldala lefelé legyen."

Pattanytyús mérce

A lőpor kimérése volumetrikusan történt, ez elsősorban a mérőszelep nélküli szaruk használata esetén volt fontos. A Nemzeti Múzeum katalógusban található állítható dugattyús rendszerű, a dugattyú szárán osztással rendelkező típus (mensura vagy pattantyús mérték), valamint kombinált sörét-lőporméró kanál, mely egy 10-12 mm ármérőjű, 2-3 cm hosszú rézhenger nyéllel, melynek fenék része ki és be tolható, hogy a térfogata így csökkenthető és növelhető. E kanalak gyakran találhatóak meg pisztoly és puska készletekben is.

A golyót és sörétet bőr zacskókban tartották, golyótartó szütyőt készítettek például őzláb körmös bőréből is, de erre a célra mindenféle bőrt felhasználtak. Jellegzetes forma a már említett csinkapuska töltéstartója, mely lőportartóval volt kombinálva. A sörét adagoló szintén bőrzacskó volt, melyet gyakran vállra vetve viseltek. A tasak egy vagy két szeleppel rendelkezett, melyek különböző mennyiségű sörét kimérésére alkalmasak. Ismert iker söréttartó is, mely két méretű sörét adagolására is alkalmas volt.

Golyótartók őzlábból

Csappantyútartók

A Magyar Nemzeti Múzeum fegyvertárában található zsebóra formájú Ausztriában készített, 19. századi, spirális, rugós csappantyú adagoló, mely 60 db csappantyú tárolására alkalmas.

3 és 5 mm-es sörétöntő

Golyóöntők, sörétkészítők

A lövedék elkészítésére változatos méretű és formájú formákat használtak. A kokilla készülhetett vasból, rézből, bronzból de egyszerűbb példányai kőből is. A vadásztáskában általában fogó formájú az öntőcsonk levágására szolgáló szerszámmal kombinált egyes golyó öntőformákat hordtak. A golyó elnevezése igen változatos a korabeli vadászirodalomban: az egyes golyóbis, posta, fickó, nyargaló, mind az űrméretes ólomgolyót jelentette.

A sörét elkészítése kétféleképpen történhetett: létezett 25 -30 apró méretű (3-6 mm) golyó egyszerre történő elkészítésére alkalmas öntőformák. Ezekkel általában nagyobb szemű *„nulla srétet”* öntöttek. Sokkal jobb minőségű apró szemű sörét volt készíthető csepegtetéses eljárással, mely során az olvadt ólmot a kívánt szemcseméretnek megfelelő lyukmérettel rendelkező szitán folyatták át. A sörétet nem mérete alapján, hanem az azzal vadászható vad nevével jellemezték: *„nyúl-srét, ruczasrét, szalonka-srét, madár-srét. (Pák)*

Lódingok, vadásztarisznyák, szerszámos ládák

A vadász a jobb oldalon hordta a díszes lódingot. Ebben tartotta a felporzót, lőport, golyókat, fojtásokat, és minden olyan eszközt, mely a fegyver töltéséhez szükséges volt, s ebben a táskában kaptak helyett a gyorstöltő fiolák – *„patronok”* - is. A lóding anyaga posztó, selyem, bársony.

Az eszközök tárolása történhetett vadász ládikóban is, vagy a bőrből készült puskatok rekeszeiben. Különleges példányok voltak a hosszított vadásztarisznyák, melyekbe eső esetén a puskacső is - mint a fegyver legértékesebb része - betehető

Golyóöntőforma

Hosszított vadásztáska és hátizsák

volt. A kiegészítők tárháza széles volt:
„puska-poros-szaru, srét- és golyóbis-zacskó, fagyús vagy szappanos vászon-darab, fojtás, kova, kova's ahoz kívántató ónlevélke vagy egyéb szer, por- és srét-mérték, golyóbisvonó, körömvas, sróftekercs, harapó-fogó, finom reszelőcske, törlőrongy, gyújtólyukpiszka-toll vagy drótocska, faolajos üvegcse...” (Pák)

Az előkészített töltéseket a vadász bőr tartóban is magán viselhette:
„Sok vadász, főképp olly hajtó-vadászatokban, hol a' vadász is lassankint bizonyos czél felé tart és halad, készittet magának olly táskát is, mellyben több kevesebb töltéstok (patron) megférvén, azt maga elibe fordítva csipőjére csatolja.” (Pák)

A lódingot a 19. században elkezdte felváltani a vadásztarisznya, mely szintén a lövés leadásához közvetlenül szükséges kiegészítőket rejtette magában. Anyaga már inkább vízhatlan bőr volt:
„elkerülhetetlenül szükséges eszköz az úgy nevezett vadász-tarisznya is, melly vagy borjú – vagy borz – néha őzbőrbül is készítettik; az elsőféle, mintegy kétlábnyi hosszú, hátulja egy lábnyi, eleje vagy szája ¾ lábnyi szélességű, oldalán közönséges fedeles zsebű, mellyben a' puskapor-szarut, srét zacskót, fojtást 's más apróbb szereket hordhatni; ezen zseb többnyire olyan készületű, hogy abban 10-12 patron is hely fog: ez annyibol alkalmasb a' közönséges borztarisznyánál, mivel esőzéskor vagy nedves időben a' puskát szerszámostul belé dughatni.” (Pák)

A vadásztáska a 19. század végére szép lassan átalakult azzá a kiegészítővé, melyet ma is használunk. Bölcsházai Belházy Jenő már így jellemzi az eszközt:
„A vadásztarisznyák különféle alakjait itt leírni, nem képezi e mű feladatát, itt csak annyi jegyeztetik meg, hogy azok bőrből vagy pedig erős vászonból készittetnek s leginkább úgy vannak berendezve, hogy rendesen elöl lévő szakaszban néhány töltény, a második szakaszban pedig a vadász napi élelmiszerei helyezhetők el.”

A táska szerepe megváltozott, mivel a sze-

Töltéstartó öv

relt lőszeres fegyverekhez már jóval kevesebb kiegészítőt kellett a vadészterületre vinni. Belházy kiemeli, hogy régies hosszú puskatáskák (Büchsensack) már egészen kimentek a divatból. Megjelenik az apróvad tárolására alkalmas aggaték, és a kis testű madarak tárolására alkalmas madárháló a táskához erősítve. Az elejtett nyulat, őzet a vadász erős, zöld vászonból készült hátizsákban helyezhette el.

A tölténytáskák megőriznek még valamit a fa töltéstokok vonalvezetéséből, azok vagy bőrből, vagy erős vászonból készíttetnek:

„Legjobbaknak bizonyultak azon tölténytáskák, melyeknek két fedelük lévén, a hordszíjnak két irányban való alkalmazhatósága folytán azoknak alsó és felső részébe egyaránt helyezhetők be töltények.” (Pák)

Megjelennek a klasszikus, mai értelemben is vett töltényövek is, melyek szinte teljesen megfelelnek a mai változatoknak mind kinézetben, mind funkcióban. A vadász eszköztárában a következő tárgyak voltak még megtalálhatóak: ebsíp, kürt, botként is használható vadásszék, parafadugó a csőfuratokba, hogy por, nedvesség kívül maradjon.

Vadászkések

A korabeli európai vadászkések formavilága szinte semmiben sem hasonlítható a mai modern vadászkésekhez, vagy akár az észak-amerikai Bowie jellegű tőrökhöz. Az európai vadászkés alapvető, legelterjedtebb típusa a hosszú, egyenes pengével rendelkező hegyes, rövid markolatvédővel rendelkező, vagy anélkül készült kétélű, vagy egyélű kés. A 30-60 cm hosszú kések minden bizonnyal francia és német eredetűek, és vadászkardokból, tőrkardokból fejlődtek ki. Pák Dienes szerint a késnek különleges jelentősége volt. Ő szarvaskésnek nevezeti az eszközt, s az viselhette, aki már ejtett el szarvast, s a vadászat tudományát már elsajátította. A hosszú késsel a vadász elejthetett

nagyvadat, de védekezhetett a vadorzók ellen is. Az elejtett vad felbontására kisebb kést használtak, mely formája követte a vadászkését. Néhány vadászkés tokjában villa és evőkés is található. Gyakran a zsigerelő kés is a vadászkés tokjában kapott helyet. Külön késforma volt a nehéz, 60-70 cm-es darabolókés, mely a csontok, inak átvágására szolgált. Ezek általában nehéz, vastag pengével készült egyélű kések.

A vadászkéseket bal oldalon tokban hordták, vagy a jobb vállon átvetett panyókán.

A vadászkések közt feltűnnek a parasztkések és bicskák túlméretezett példányai is. Az 1514-es parasztfelkelés után Werbőczy „Hármaskönyve" tiltotta a kard viselését jobbágyok számára, de az egy élű kés, és a bicska nem volt e fegyverek közé sorolható. A népi leleményességnek köszönhetően kezdték el viselni a hosszú, akár 1 m-es pengehosszt elérő parasztkéseket. Külön érdekesség, hogy parasztbicskából található a Nemzeti Múzeum fegyvertárában 1,5 m-es teljes hosszúsággal rendelkező példány is.

Németh Balázs

FELHASZNÁLT IRODALOM

Pák Dienes: Vadászattudomány (Buda, 1829)

Bölcsházai Belházy Jenő: A vadászati ismeretek kézikönyve (Budapest, 1892)

Cserszilvásy Ákos: A vadászat mestere (Budapest, 1896)

Temesváry Ferenc: Vadászfegyverek (Zrínyi, é.n.)

Temesváry Ferenc: Pisztolyok (Akadémiai Kiadó, 1988)

Borsos Béla: Magyar vadász lőportartók (Corvina, 1982)

Verebélyi Kincső: (Célra tarts (Corvina, 1988)

Halmágyi-Riedel: Régi fegyverekről (Budapest, 1986)

Agancs lőportartó

Chen Lee húsos-tekercs menü

A mai recepttel a Füstölgőben már többször emlegetett Chen Lee, Reuben ”Rooster” J. Cogburn békebíró szállásadója és szakácsa előtt tisztelgünk. Ő ihlette ezt a menüt.

Leves hozzávalók:

1 csirkemell filé,
friss gyömbér, kb. tojásnyi,
szójaszósz,
kínai fűszerkeverék,
őrölt bors,
csiliszósz,
4 kis fej gomba,
só,
kevés olaj,
2 db. Oriental Soup chicken curry flavour zacskós leves.

Elkészítés:

A csirkemellfilét vékony csíkokra vágjuk. Egy tálkába betesszük a szójaszószt, a lereszelt gyömbért, a kínai fűszerkeveréket, őrölt borsot. Összekeverjük, és beleforgatjuk a csirkedarabokat. Betesszük egy órára a hűtőbe. Serpenyőben olajat hevítünk, és a hűtőből kivett csirkedarabokat körbepirítjuk, óvatosan megsózzuk. 8 dl. vizet felforralunk, a két leveses zacsiból a fűszerolajakat és fűszerkeverékeket beledobjuk, majd ebben a lében puhára főzzük a csirkehúst. Beletesszük a vékonyra szeletelt gombát, és a kissé összetört tésztát a zacskókból. 4 perc múlva tálalható. Párolt sárgarépacsíkokkal, újhagymával díszíthetjük.

Édes-savanyú mártás hozzávalók:

2 ek. olaj,
1 kis fej hagyma,
2 gerezd fokhagyma,
1 tojásnyi gyömbér,
70 g., egy kisdoboz sűrített paradicsom,
3 ek. fehér borecet,
3 ek. sötét szójaszósz,
1 mk. ötfűszer keverék,
3 ek. méz,
2 mk. ecetes csiliszósz,
só,
3 kk. keményítő,
2 doboz (a kiürült paradicsomos doboz szolgál mércéül) ananászlé,
4 doboz víz.

Elkészítés:

Kislábosban olajat hevítünk, és a nagyon apróra vágott hagymát, a kipréselt fokhagymát és a lereszelt gyömbért kicsit megüvegesítjük, kb. másfél perc alatt. Hozzákeverjük a többi alkotórészt. A keményítőt külön tálkában simára keverjük a vízzel, utána öntjük a kislábosba. Sima, sűrű szósszá főzzük.

Húsostekercs hozzávalók:

0.4 kg. darált lapocka,
1 kisebb hagyma,

3 ek. olaj,
2 ek. szójaszósz,
kínai fűszerkeverék,
ananászlé szükség szerint,
csiliszósz,
őrölt bors, lehet színes is,
só,
24 db. 22 centis kerek rizspapír (tészta),
bébikukorica,
újhagyma,
ananászkonzerv.

Elkészítés:

Serpenyőben olajat hevítünk, a darált húst fehérre pirítjuk. Hozzáadjuk a nagyon finomra vágott hagymát, a szójaszószt, csipet sót, a fűszereket ízlés szerinti erősségben. Kevés ananászlével fedő alatt megpároljuk, minél kevesebb leve legyen. Ha kész, kihűtjük. Egy tálcát vastagon kiolajozunk. A rizspapírt megmártjuk meleg vízben, megvárjuk, amíg megpuhul. Ráterítjük az olajos tálcára, egyik végére húst halmozunk, teszünk rá egy kis bébikukoricát, újhagymát és konzervananászt, mindet vékonyra vágva. A kerek lapot elkezdjük feltekerni, a második fordulat után a széleit behajtjuk, és úgy tekerjük tovább. Amikor fel van tekerve, félretesszük egy másik vastagon kiolajozott tálcára, és újabb rizspapírt puhítunk meg. A tekercset az újabb papírba becsomagoljuk, hogy elég erős legyen. Áttesszük a másik tálcára, és nekilátunk a következő tekercsnek. Hogy a tekercsek ne tudjanak egymáshoz ragadni, ecsettel leolajozzuk őket. Amikor már elég tekercs van készen, bő olajban, fritőzben 180 fokon ropogósra sütjük. Sütés után alaposan csöpögtessük le, itassuk le róla a fölösleges olajat. Tálaláskor ragacsos főtt rizst, a rizs tetején párolt vékonyra vágott sárgarépa csíkokat, (Amikor a rizst készítjük, egy szűrőkanálban a rizs fölé helyezzük a répacsíkokat, és úgy tesszük rá a fedőt. Így a fövő rizs gőzében megpárolódik a répa.) és az édes-savanyú mártást adjuk hozzá.

Köret:

ragacsos főtt rizs,
hajszál vékonyra szeletelt párolt sárgarépa.

Jó étvágyat!

Megagéza, 2009.

Április-március versenyajánló

Március 8. - Komárom:
Évnyitó történelmi pontlövész verseny

Március 14. - Gyál
CAS minősítő verseny

Március 21. - Gellénháza:
Gellénháza Kupa történelmi pontlövész verseny

Április 4. - Csepreg
CAS minősítő verseny

Április 18. - Zalaegerszeg
Zalaegerszeg Kupa történelmi pontlövész verseny

Április 25. - Csepreg
Történelmi pontlövész kupa

Zelner mester csinkája

A keréklakat

Annak ellenére, hogy a kanócos sütési rendszert több száz éven keresztül, a 15. század közepétől az 1700-as évek elejéig használták, nem volt a legmegfelelőbb megoldás kézifegyverek számára. A pisztoly elsősorban közelharc fegyver, melyet a használó a legtöbb esetben folyamatosan töltve, tűzkészen – esetleg rejtve - szeretne viselni, mely felhasználásra a parázsló kanócvég alkalmatlan. A 16. század első évtizedeiben azonban megtalálták a megoldást, egy új lakattípus formájában, mely szinte azonnal adoptálható volt rövid tűzfegyverek számára is. Ez az új típusú lakat, a keréklakat volt.

A keréklakat feltalálása azonban jóval korábbi időszakra nyúlik vissza. 1508-ban Leonardo da Vinci „Codice Atlantico" című művében vázlatai közt két keréklakat rajzát is megtalálhatjuk, melynek működő példáját a nürnbergi Johann Kiefuss meg is építette 1517-ben. Szintén a 16. század elejéről Magyarországról eredeztethető emlékeink is vannak ilyen sütésű fegyverekről. Sok európai fegyvertörténész egyértelműen a Miskolc környéki hámorokat jelöli meg, mint a keréklakatok megszületésének helyét. Eredetétől függetlenül, azonban kijelenthető, hogy az 1520-as évekre már rendelkezésre állt egy olyan gyújtási mód, melynél a töltés után akár órákkal is tűzkészen volt tartható a fegyver.

A keréklakat hasonló elven működik, mint a mai tűzköves öngyújtók. A lakat lelke egy tengelyen forgó, erős „V" rugó segítségével megforgatható acél kerék. A rugó megfeszítéséhez speciális kulcsra volt szükség. A kerék felső oldala belenyúlik a serpenyőbe egy pontosan illeszkedő résen keresztül, mely pedig közvetlenül a gyúlyuk mellett található. A mechanika másik fontos alkotóeleme a pofákba fogatott piritet vagy kovát tartó kar, vagy kakas.

A fegyver töltésének első mozzanata a cső megtöltése volt. Először lőport töltöttek a csőbe,

majd a tetejére nyomták légrés mentesen a lövedéket és fojtást. Megfeszítették a kakast és felporozták a serpenyőt, majd a speciális kulcs segítségével kb. ¾ fordulattal felhúzták a rugót, és a piritet érintkezésbe hozták a kerékkel. Amikor az elsütőbillentyűt elhúzták, a forogni kezdő kerék és a pirit szikratengerrel árasztotta el a serpenyőben lévő felporzó lőport, mely a gyúlyukon keresztül begyújtotta a főtöltetet.

A keréklakat kielégítő gyújtási módot képviselt a kanócos lakathoz képest, de ez is igen megbízhatatlan volt nedves időben, vagy ha a rugót túl sokáig hagyták megfeszített állapotban. E fegyverek igen drágának számítottak és díszes, arany és ezüst veretes, elefántcsont, vagy szaru berakásos változataik igen gyorsan az arisztokrácia egyik státusz szimbólumává váltak. A kézi tűzfegyverekkel elkövetett bűncselekmények száma a 16. – 17. századra olyannyira megnőtt, hogy számos európai kormányzat, királyság tiltotta a birtoklásukat közemberek számára.

A hadi használat, önvédelem, vagy útonállás mellet egy újszerű lőfegyverfelhasználást is lehetővé tett a leleményes találmány. Az új lakat „kapáslövés” képességének köszönhetően nagyszerűen megfelelt a vadászok igényeinek is. Az 1500-as évek elején kezd el fejlődni a tűzfegyveres vadászat, természetesen főúri körökben. A díszes, huzagolt, első és hátsó irányzékkal is ellátott puskák hamarosan státuszszimbólumokká válnak. A gazdagon díszített, értékes ékszerpuskák és pisztolyok, valamint szláv eredetű csinkapuskák megtalálhatóak szinte minden magára valamit adó főúr fegyvertárában.

A puskás vadászat első hazai ábrázolása egy II. Ulászló által adományozott címerekhez köthető 1509-ben: a pajzson Kántor Benedek udvari vadász szarvast ejt el lőfegyverével.

A csinkapuska

A keréklakatos puska szláv eredetű, rövid, kis kaliberű, díszített változatát nevezzük csinkapuskának, mely egyaránt kedvelt volt a főúri körökben mind Magyarországon, mind a környező országokban. A fegyver jellegzetességei közé tartozik a keréklakatos elsütőszerkezet, 10-12 mm

körüli űrméret, huzagolt cső, és szarvaspata tusa. A csinkákat „tescheni puskaként” is említik az összeírásokban, utalva arra, hogy Teschen városában készült a legtöbb változatuk. A fegyverek gyakorlatilag egész Közép–Európában elterjedtek, különös tekintettel Erdélyre.

Kevésbé díszített változatok megtalálhatóak a polgári lövészcéhek fegyverei közt is. E fegyverek céllövő jellegét erősítette a diopteres hátsó irányzék, kétbillentyűs gyorsítós elsütőszerkezet, valamint az állítható célgömb.

Balthazar Zelner puskája

A fotókon látható puska valószínűleg egy polgári céllövőfegyver lehetett. Johann Balthasar Zelner mester Zell am Wallersee-ben élt 1659-1730 között. Fia Bécsben vitte tovább apja mesterségét. A kifinomult céllövőpuska az 1600-as évek vége felé készülhetett.

A cső

A fegyver űrmérete 12 mm, 7 jobbos huzaggal rendelkezik, melyek emelkedése 100 cm-en egy fordulat. A primitív huzagolástechnikának köszönhetően a huzagprofil inkább poligon, mint szalaghuzagolás, de a 100 cm-es emelkedés elég gyorsnak mondható. A torkolat utolsó pár centimétere bővül, hogy megkönnyítse a tapaszolt gömblövedék megindítását. A fegyver kettős – vadász és céllövész – felhasználását bizonyítja az ágyazáson látható szarvas faragás. A tusa fafedelű dobozt rejt, mely alkalmas volt a lövészethez szükséges kiegészítők tárolására. A diopteres irányzék

lehajtható, és így a fegyver a hagyományos nyílt irányzékkal használható kényelmesebben vadászatra.

Az ágyazás

Az ágyazás formája megér némi külön figyelmet. A szarvaspata forma igen kényelmetlen tartást biztosít, a lecsapott tusa formájából ítélve a fegyvert nem a mai értelemben vett puskatartással kezelték. A lövész a lővonalra merőlegesen állt, s a puskát a mellkasának-vállának elölről támasztotta. Ez a tartás számunkra eléggé kényelmetlennek tűnhet, azonban egy könnyű fegyvert így akár lóhátról is kezelni lehetett.

A fegyver teljes hossza 120 cm, a cső 80

cm-es. A sárgaréz célgömb egy kb. 0,5 cm magas kiemelésen helyezkedik el, és ékpályán oldalirányban állítható.

A lakat

A keréklakat nem véletlenül nem vált igazán elterjedté: bonyolult, sok munkát, szakértelmet igénylő műszer. A lakat lelke az erős V főrugóval megforgatott kerék. A lakat kidolgozása 300 év távlatából is mestermunka. Az alkatrések illeszkedése nagyon pontos, és a rugók megőrizték erejüket máig. A lakat kezelése a következőképpen történik:

1. a hagyományos módon meg kell tölteni a csövet
2. fel kell hajtani a piritet fogó kakast az azt biztosító V rugó ellenében

3. fel kell nyitni a serpenyő fedelét
4. fel kell porozni a fegyvert
5. vissza kell zárni a serpenyőt
6. a felhúzókulcs segítségével meg kell feszíteni a tűzkerék rugóját
7. vissza kell hajtani a kakast

Így a fegyver töltött és tűzkész, de biztosított állapotban van. Ha lövést kívánunk leadni a fegyverrel a következő módon kell eljárni:

1. Kissé felhajtjuk a kakast
2. megnyitjuk a serpenyőt
3. visszahelyezzük a kakast
4. megfeszítjük a gyorsítót
5. az elsütőbillentyűvel kioldjuk a lövést

Mint láthatjuk a puska kezelése nem éppen a legegyszerűbb dolog. Nem véletlen, hogy a kanócos lakatok is kitartottak a kovás lakatok megjelenéséig, hiszen azok hadi használatban sokkal praktikusabbak voltak, s áruk sem volt olyannyira eget verő.

A míves főúri vadászfegyver mintaképe azonban a keréklakatos, gazdagon dísztített puska vagy puskapár lett, melyek értéke gyakran egy-egy falu értékével vetekedett.

Németh Balázs

Maverick Kid IV.

Szomorú este volt, Lolita keze gépiesen járt a szövőszéken, Inez mama az edényekkel csörömpölt. Lassan besötétedett.
- Kislányom, ne rontsd azt a szép szemed a sötétben, hagyd abba a munkát – mondta Inez mama. – Mára elég lesz, holnap is lesz nap, bár reggel az állatoknál kellene segítened anyádnak.
- Mamita, mintha jönne valaki.
- Ki az ördög az ilyen későn? Csak nem a részeges Juanito jár már megint utánad?
- Járhat az, de hiába, nekem nem kell! – pirult el a lány, majd csendesen könnyezni kezdett, miközben rendet rakott. Egy szép szőke fiúra gondolt, aki búcsú nélkül elhagyta, de ő mégis minden nap visszavárta, visszasírta.
- Inez mama! – zörgette meg valaki az ablakot halkan. – Herrero vagyok, baj van, segítsen! Don Kid visszatért!
Lolita felsikoltott, gyorsan beengedte a vaquerót, és behúzta függönyöket.
- Inez mama, Don Kid visszatért, de tele van sebekkel, alig él, és a katonák is keresik. Én nem tudom meggyógyítani, segítsen! Lázas is!
- Csak lassan a testtel fiam, nem is akarok róla tudni többé!
- Mamita – sírta Lolita, – segíts neki!
- Jaj te lány, aztán ha meggyógyult, megint elhagy, mint a múltkor! Hol hagytad? – fordult Herrerohoz.
- Nálam van a kisházban, ott nem látják meg, és hátulról is be lehet jutni.
Inez mama összekészítette gyógyító szereit, telepakolt egy nagy táskát.
- Te itt maradsz! – reccsent a lányára. – Semmi szükség ott rád, majd meglátjuk, mit lehet tenni! – és elindult Herreroval.

Eltelt egy hét. A fiú azóta nem ébredt fel, még mindig eszméletlen volt. Lolita éjjel-nappal az ágya mellett kézimunkázott, gondozta,

cserélgette a kötéseit. Inez mama elhíresztelte, Lolita elutazott meglátogatni sobrináját, unokahúgát, és hetekig ott is fog maradni, hiszen olyan ritkán látják egymást. Inez mama ellátta a megfelelő tanácsokkal, gyógyfüvekkel. A lány újraéledt szerelmének minden erejével imádkozott Moses gyógyulásáért. A fiú szépen kimosdatva, tiszta ruhában, de eszméletlenül feküdt az ágyban, és Lolita becézgette, beszélt hozzá, énekelt neki. Fogta a kezét, és egyszer csak érezte, a fiú keze kezdi szorítani az övét.
- Mi amor, szerelmem, ébredj!
Moses felnyitotta szemét, és meglátta a fölé hajoló Lolitát. Csendben elkezdtek peregni a könnyei.
- Lolita kedvesem, bocsáss meg nekem! – mondta halkan, és újra lecsukódtak a szemei. A lány érezte, most már minden rendben lesz! Másnap reggel Moses teljesen tiszta tudattal ébredt. Étvágya is megjött, és a láz is múlóban volt. Reggeli után fogták egymás kezét, és szinte perzselt körülöttük a levegő.
- Kedvesem, – nyúlt a nyakához Kid. – Hoztam Neked valamit!
Lekapcsolta a nyakából a régi maja nyakláncot, és a lány nyakába akasztotta.
- Amikor ezt megláttam, akkor jöttem rá, hogy mennyire szeretlek, és hogy vissza kell jöjjek hozzád! Engem itt Mexikóban köröznek, vérdíj van a fejemen, de ha átjutnánk a határon, ott új életet kezdhetnénk, ha Te is akarod!
Lolita könnyes szemmel csókolta meg.
- Szerelmem, követlek mindenhová, a Te sorsod az én sorsom is, míg a halál el nem választ minket egymástól!

Másfél hónap telt el. Moses meggyógyult és kezdett megerősödni is. Herrero állatokat vásárolt nekik, és apró részletekben áthordta Inez mamától Lolita holmiját, kelengyéjét. A mama, bár örült lánya boldogságának, esténként mégis sírdogált, tudta, soha többet nem fogja látni a lányát, nem fogja ismerni unokáit. Közben a fiatalok felkészültek a nagy útra. És eljött az indulás napja, Cóndor mellé még egy hátaslovat vettek, a lány elnevezte Ardillanak, Mókusnak, színe és puha sörénye miatt. Ezen kívül három málháslovuk is volt, hogy Lolita minden holmiját elvihessék idegenbe. Könnyek között búcsúztak el Inez mamától, és köszönték meg Julio Cesar Herrero segítségét. San Felipét megkerülve indultak a határ felé, egy jobb életben bizakodva. Nem siettek, a biztonság fontosabb volt számukra, mint a gyorsaság. A határon baj nélkül átjutottak, de még előttük volt Texas, ahol Maverick Kidet szintén körözték emberölésért és marhatolvajlásért. Szerencsére időközben egészen megváltozott a külseje, nemigen ismerhették volna fel, de biztos ami biztos, Moses legalább két állammal odébb akarta biztonságban tudni Lolitát, Arizonában akart letelepedni. Alig hogy átértek Új-Mexikóba, Whites Cityben összeházasodtak, így lett Lolitából Mrs. Ackermann. Nem volt világraszóló lakodalom, a prédikátor és a seriff nem csinált nagy ügyet egy bevándorló és egy mexikói frigyéből. Amikor megkapták a papírokat, vettek egy bőrkötéses Bibliát, hogy majd abba bejegyzik a család gyarapodását. Egyszerűen házasodtak, de mégis olyan boldogok voltak, mintha a legnagyobb székesegyházban esküdtek volna.

Mielőtt megjött a tél, Mayhill és Hope között munkát kerestek, úgy gondolták, a telet kihúzzák ott, aztán tavasszal folytatják az útjukat. Dolgozni már mint Mr. és Mrs. Ackermann szegődtek el. Nem csak a tél miatt kerestek munkát, pénzük fogytán volt, és Moses nem akart újra rablásból élni. Most, hogy megnősült, megérezte a valakihez tartozás felelősségét, és már hitt a jövőben. Végül Hope közelében egy csúnya, köves farmon kaptak munkát. A környezet kopár volt, a munka sok és nehéz, a fizetség kevés, de együtt voltak a kis cselédházban. A fában ritka területen szárított trágyával tüzeltek, és a víz is nagy kincs volt. A gazda, Mr. Hugh Baker, belenyomorodott a munkába, egy sérülést követő vérmérgezés miatt az egyik lábát le kellett vágni, fél lábbal már nem győzte a ranch fenntartását. Márpedig ki akart tartani a vasút érkezéséig, és akkor meggazdagodhat a föld árából. Felesége tavalyelőtt halt meg, azóta egyedül élt, a munkában alkalmi napszámosok segítették. Ackermannék nem tudták, hogy Mr. Baker nem szokta kifizetni a munkásait, és mivel idegenek voltak, nem is figyelmeztette őket senki. Nehezen telt az idő, a tél sok vihart hozott, a viharok pedig rengeteg kárt okoztak a rozzant épületekben. Moses szakadásig dolgozott a helyreállításon. Lolita az elhanyagolt háztartást próbálta felélesztení, kivakarni a mocsokból, és

gondoskodni mindenkiről. Baker egyre több munkát adott az ifjú férjnek, és megpróbált udvarolni Lolitának. Az asszonyka kezdett félni tőle, de nem mert Mosesnek szólni, remélte, hogy meg tudja magát egyedül is védeni. Esténként sokat beszélgettek, tervezgették a jövőt.
- Lolitám, tavasszal odébbállunk, és valami sokkal szebb helyen keresünk munkát!
- Én is szeretnék már messze lenni, félek a gazdától! – csúszott ki Lolita száján.
- Ne félj Édesem, én mindig megvédelek, mellettem biztonságban vagy.
- Ha itt vagy, nem is félek, de amikor elmész, a gazda mindig udvarolni próbál.
- Ha csak egy ujjal is hozzád nyúl, megölöm! – fakadt ki Moses. Sajnos, még mielőtt véget ért a tél, megtörtént a tragédia. Baker elküldte a fiút Hope-ba, hogy kettesben maradhasson az asszonykával, és végre, ha kell erőszakkal is, de megkaphassa. Még hallatszott a távolodó ló dobogása, amikor a féllábú gazda a konyhába ment, Lolitához.
- Na aranyom, itt az idő egy kis szerelmeskedésre, most nem zavar minket senki! – lépett az asszony háta mögé. Lolita felsikoltott, de Baker már neki is szorította az asztalnak, egyik kezével durván belemarkolt a mellébe, míg a másik kezével megpróbálta felhajtani a szoknyáját. Lolita kétségbeesetten sikoltozva próbált kiszabadulni a kezei közül, mindhiába. Baker már majdnem célhoz ért, amikor az elkeseredetten küzdő asszony – elérve egy nagy konyhakést – átvágta a mellét szorongató kéz inait. A gazda abban a pillanatban eleresztette.
- Te mexikói szuka, ezért meghalsz! – ordította, miközben ömlött a vér a nyomorékká vágott kezéből. Lolita macskaügyességgel ugrott az asztal mögé, és felkapott még egy kést. Két késsel a kezében nézett szembe a megvadult Bakerrel, aki a hóna alá fogta a sérült kezet, és a másik kezével elővette a pisztolyát. Az asszony behunyt szemmel várta a halált, mikor lövés dörrent, majd még egy, és még egy. Hugh Baker lassan összerogyott, és a vértócsa közepén rángatózva meghalt. A lőporfüstben két alak tűnt fel, az egyik odarohant az asszonyhoz, és átölelte.
- Lolitám, szerelmem, nem esett bajod?
A még mindig reszkető Lolita nem tudott megszólalni sem, csak a fejét rázta, majd kitört belőle a zokogás. Moses simogatta, nyugtatgatta, szeretgette.
- Még az a szerencse, hogy útközben találkoztam mr. Rud Johnsonnal, a seriffel. Ő azért jött, mert Bakert bepanaszolta az előző béres, nem kapta meg a járandóságát, és meg is lopta. Ezt tisztázni jött a farmra.
- Mr. Ackermann, mindent láttam, az eset teljesen világos, ön jogosan lőtt és védte meg felesége becsületét. Mégis arra kell kérnem, egyelőre ne hagyja el az államot, amíg a hivatalos eljárás be nem fejeződik. Ezt az alakot meg holnapig húzza ki az istállóba, reggel visszajövök a halottkémmel, aztán temetheti.
Szomorú hetek következtek. A hivatalos ügyek, mint mindenütt a világon, Hope-ban is csigalassúsággal intéződtek. A gyilkosságot hamar elvetették, elvégre a seriff tanúja volt az eseményeknek, de a többi dolog, a farm tulajdonjoga, a követelések kiegyenlítése hosszasan elhúzódott. Végül – mivel Bakernek nem volt fellelhető örököse, és a kevés pénzből a régebbi követeléseket egyenlítették ki – Ackermannék megkapták a farm és a hozzá tartozó területek tulajdonjogát. De ők, főleg Lolita, nem akartak ezen a balvégzetű helyen maradni, ezért amint bejegyezték a tulajdonjogot, azonnal útnak indultak. Indulás előtt még egyszer beszéltek a seriffel, aki tanácsokkal látta el őket, és ajánlólevelet adott Mosesnek.
- Azt ajánlanám, menjenek Redstone-ba, Arizona és Új-Mexikó határára. Gyönyörű, bár kissé kemény vidék. Ott az emberek, mint a hegylakók általában, sokkal egyenesebbek, talán ott talál megfelelő munkát. Kingsley, a seriff régi cimborám, adok hozzá egy ajánlólevelet. Ha én kérem, biztosan megtesz mindent, hogy végre révbe érjenek. Erre a farmra ne legyen gondjuk, csak a birtoklevelet őrizzék meg, és évente írjanak a hivatalomba, hogy a tulajdonjogot fenntartják. Az úton vigyázzanak, ne keveredjenek bele semmibe, az állatokat tartsák együtt, és minden este gondosan válasszák meg a táborhelyet.

Lolita és Moses ezekkel a tanácsokkal indultak neki az újabb vándorlásnak. A táj hamar megváltozott, és a kopár köves tájat felváltotta az egyre lenyűgözőbb zöld hegyvidék. Időnként már vadlovak is feltűntek, és éjjelente a farkasok dallamos üvöltését hallgatták. Lolita még soha életében nem látott ilyen gyönyörű tájat, ő csak Mexikót ismerte, a poros, kaktuszos bozót után elbűvölte a kristálytiszta hegyvidék, a hatalmas

zöld fák, csörgedező patakok. Minden perc új élményeket hozott, és szerelmük ezen a tájon tovább szilárdult. Időközben elérték céljukat, előttük volt Redstone. Az állatokat a kovács, aki nagy istállóval és karámmal rendelkezett, befogadta, de nekik már nehezebb volt megfelelő helyet találni.

- Nehéz eset, - mondta a kovács – mert a Cairo Saloon nem való az ifjú asszonykának, és amióta az özvegy újra férjhez ment és elköltözött, a legjobb vendéglátó ház megszűnt. De talán a tanítónő asszony segíthet, ott lakik a kis templom mellett. Az állatokat ellátom, arra ne legyen gondjuk. A seriff irodája a Cairo Saloon és a templom között van, holnap felkereshetik.

Moses megköszönte a segítséget, és elmentek a tanítónőhöz. Miss Saiz azonnal befogadta őket, és mint kiderült, ő is Mexikóból került a hegyek közé. Vékony, szívós nő volt, aki élete nagy feladatának a családalapítás helyett mások gyermekeinek tanítását tartotta. A két nő szavak nélkül is megértette egymást. Másnap reggel Moses felkereste a seriffet.

- Mr Kingsley, Hope-ból jövök, Johnson seriff üdvözletét küldi, és hoztam tőle levelet is önnek – adta át a borítékot. Kingsley összevont szemöldökkel olvasott.

- Szóval itt szeretne letelepedni a körzetemben, vagyona van?

- Nincs sok pénzem, de van pár jó lovam, hátasok és málhások is, nem félek a munkától, és a feleségem is jó munkás.

- Tulajdonképpen a legjobbkor jöttek, az egyik környékbeli birtokos épp segítséget keres. Fejvadász volt az illető – nézett szúrós szemmel Mosesre, de a fiú állta a tekintetét, - és itt telepedett le, itt nősült meg. Azt hiszem, ő mindkettőjüket alkalmazni tudja. Holnap nem érek rá, de holnapután reggel kiviszem magukat hozzá.

Nehezen múlt az idő, Ackermannék alig várták az indulást. Közben miss Saiz elmesélte, amit tudott.
- A gazda, Patrick O'Connor hírhedt fejvadász volt, ide is lövöldözni jött. Nagy vérfürdőt rendezett, és ő is alig élte túl. Az egész vagyonát gonosztevők vérdíjából szerezte. Aztán – mikor félholtra lőtték – az özvegy Mary Stanford gyógyította meg, de újabb lövöldözésbe került, ezúttal Kingsley seriffel együtt. Volt is dolga Marynek, mire mindkettő újra felépült. Aztán Pat elvette Maryt és kiköltöztek a hegyekbe, oda, ahol a nagy lövöldözés volt, O'Connor azt a területet vette meg, talán, hogy emlékeztesse a múltjára. Azóta nincs tisztességes fogadó a városban.

Másnap reggel Kingsley társaságában kilovagoltak a hegyek felé. Mikor elérték az út két oldalán álló szirteket, a seriff megjegyezte:
- Na, itt kezdődik az O'Connor birodalom.
Hamarosan elérték az épületeket. Gyönyörű, rendezett farm volt, szép épületekkel. A főépületből szikár, vöröses férfi lépett ki, és megfogva a lovakat, segített a leszállásnál. Két jégkék szem fürkészte őket.
- Pat, ezek az emberek munkát keresnek, – kezdte a seriff. – Úgy tudom, szükséged van segítségre az állatoknál, meg Mary mellett is. Nos, ők megpróbálnák.
- Kerüljenek beljebb – hívta be őket a házba O'Connor. – Mindjárt szólok Marynek is, és megbeszélünk mindent. Általában együtt szoktunk dönteni.
Bementek a házba. A tágas nappaliban, a nagyasztalt körülülve hamar megegyeztek. Lolita majd a háztartásban segít Marynek, főz és rendben tartja a házat, Moses a gazdaságban fog dolgozni O'Connor mellett. Mivel lóhoz-marhához, építéshez egyaránt ért, könnyen beilleszkedik majd a ranch munkájába. Kingsley még ott maradt ebédre, majd Mosessel visszaindult a városba. Lolita közben meg is kezdte a szolgálatot, nekilátott mosogatni. Férje másnap már az összes holmijukkal, és az állatokkal jött vissza. Egyelőre a vendégszobában laktak, de Patrick és Moses hamarosan nekilátott egy kis ház építésének. Takaros házikót húztak fel, és Lolita egyszerűen, de szépen berendezte. Végre volt szép otthonuk, jó munkájuk, és a boldogságukhoz már csak egy gyerek hiányzott. Erre sem kellett sokat várni, buzgólkodásuk eredményes volt, Lolita elkezdett gömbölyödni. Rövidesen Mary is követte, és a két nő között még szorosabb kapcsolat alakult ki, ahogy mindketten szerelmük gyümölcsét várták. A két férfi remekül tudott együtt dolgozni, és munka közben elmesélték egymásnak életüket. O'Connor, a régi fejvadász érdeklődve hallgatta Moses elbeszéléseit, de nem gyulladt ki szemében a régi tűz, hiszen már révbe ért. Ami elmúlt, elmúlt, és az Ackermann család kiérdemelte a ranch nyújtotta biztonságot. És ez megmaradt akkor is, amikor Kingsley seriff egy texasi és egy mexikói körözvénnyel a kezében érkezett hozzájuk. A körözvényeken bizonyos Maverick Kidet köröztek, igen jelentős vérdíjjal, „dead or alive", élve vagy holtan.
- Mit szólsz hozzá, Patrick? – kérdezte szigorú arccal.
- Semmit, már nem érdekel az ilyesmi. – felelte O'Connor. És nem is ismerem Maverick Kidet, én csak egy becsületesen dolgozó Ackermann családot ismerek, akikre rá merném bízni a birtokom.
- Kezességet vállalsz értük, Pat?
- Amit mondtam, megmondtam. Kezességet vállalok Ackermannékért, és ha szükséges, akár óvadékot is fizetek értük.
Moses és Lolita nyugtalanul hallgatták a beszélgetést, féltek, hogy a múlt árnyai tönkreteszik nehezen szerzett nyugalmukat. És olyan szörnyű lett volna az elért biztonságot, boldogságot elveszíteni!
- Rendben van, Pat, örülök, hogy így döntöttél. – Kingsley arca hirtelen csupa mosoly lett. – Különben is éppen Redstone lakosságát készülnek gyarapítani, becsüljük meg őket.

Tavasszal Lolita egy erős szőke kisfiút szült Mosesnek, aki – emlékezve megölt bátyjára – az Adolf, röviden Dolf nevet adta fiának. Nyár elején pedig megszületett a legfiatalabb O'Connor, Maureen, a rézvörös hajú tündérlány. A boldogság mindkét családban tartósnak bizonyult, és már tervezgették az újabb jövevényeket.

vége

Némethy Géza, 2008.

Wild West Walk 2009/2

Február 21-én ismét összegyűltek a történelmi lövészek, hogy egy kis közös lövészettel és szalonnasütéssel ünnepeljék a tél végét. A természet azonban nem igazán kívánt alkalmazkodni terveinkhez, ezért szikrázó napsütésben, de -6 fokos hidegben és 40 cm-es friss szűzhóban ültük meg a tort a hideg felett.

Az eseménynek ez alkalommal is a márianosztrai BV lőtér, és a Börzsöny LE adott keretet, de hagyományainkat megőrizve ismét csak nem szerveztük túl a találkozót, melyre az ország minden tájáról érkeztek érdeklődők. A cél nem a versenyzés, egymás legyőzése volt, hanem a jó hangulatban közösen eltöltött idő, mely során kiemelt hangsúlyt kap a korhűség, és ezen keresztül a célszerű elöltöltő-fegyver kezelés.

Természetesen a játék praktikumát azért szem előtt tartottuk, és olyan lőfeldatok elé állítottuk a trappereket, melyek valós vadász élethelyzeteket imitáltak. Ismét fontos szerepet kapott a távolságbecslés, és az 50-150 m távolságra leadott egyetlen pontos lövés. A célok ismét életnagyságú vaddisznó lőlapok voltak, az értékes célterületet pedig fémcéllal jeleztük. Értékelhető találatnak

csak azokat a lövéseket fogadtuk el, melyek a 30 cm-es fémcélokat megcsengették.

Lövésztársaink önzetlenségből ez alkalommal is jelesre vizsgáztak: Völgyesi Feri (Francisco), debreceni barátunk finom rablóhússal készült minden lövész számára, Nagy Attila (Lobo) pedig társadalmi munkában állította össze a futó disznót imitáló kötélpályás futóvadlövő célt.

A futóvad lövészet olyan kiegészítője a az elöltöltő-fegyveres vadászlövészeteknek, melyet a jövőben mindenképpen szeretnénk még jobban támogatni: a szerelt lőszeres fegyvereknél lassabb gyújtással rendelkező csappantyús, és kovás puskák egészen más lőtechnikát igényelnek, mint modern társaik. Az elétartás és mozgásból történő lövés egészen más megvilágításba kerül az első néhány próba után. S ha a disznó egyelőre még csak kullogott is, látható volt lövészeink teljesítményén, hogy még van tér a fejlődésre. A nagy távolságon elhelyezett (100 – 150 m) célok azonban már korántsem jelentettek ekkora kihívást. Az elmúlt találkozókon megszerzett tapasztalatoknak köszönhetően a lövészek nagy többsége 150 m-en is elsőre eltalálta szabad kézből a 30 cm-es célzónát.

A következő ilyen jellegű megmozdulást március végére – április elejére tervezzük, addig is érdemes megvitatni a tapasztalatokat a szakmai fórumokon: Klikk ide!

FM

Davide Pedersoli

Boutet tiszti pisztoly

2008 őszén egy újdonsággal kedveskedett a Pedersoli cég a történelmi fegyverek szerelmeseinek. Egyben a 2009 IWA kiállítás egyik újdonsága lesz a francia Boutet kovás pisztoly maximálisan korhű replikája.

A fegyver Napoleon spanyolországi hadjáratának 200. évfordulóját hivatott megünnepelni, és mindösszesen 500 darabot gyárt belőle a cég. A fegyver sima csövű, egy billentyűs, gyorsítós elsütőszerkezetű fegyver. A LePage és Charles Moore pisztolyok mellet ez lesz a sorban a harmadik, mely az MLAIC-féle Cominazzo versenyszámban komoly sikereket érhet el. A 267 mm hosszú cső .45-ös kaliberű. A fegyver mind állítható nézőkével, mind állítható célgömbbel rendelkezik. A cső felületkezelése exkluzív rozsdabarna, 24 karátos arany berakással. Az ágyazás olajozott amerikai dió, a markolat bordázott. A markolat zárógombja medúza fejet mintáz, mely a Boutet-féle pisztolyokra oly jellemző. A fegyver várható ára 1000 euró körül lesz.

FM